

Továbbra is megoldatlan maradt a tabáni kérdés

A kláallított tervek megdönthetetlen bizonyítékai a zsüri szokatlan, pártoskodó eljárásának — Mellőzték a legértékesebb gondolatokat

Budapest világvárossá fejlesztése érdekében a magyar fővárosnak abban a korszakában, amikor messziremenő koncepcióval gondoltak áldozatos tervek keresztülvételére, elhatározták, hogy a városnak szinte a szívében levő Tabánt, minden ál-romantikával bevont beállítottága ellenére is, elűntetik és helyén megteremtik azt a reprezentatív városrészt, amely méltó lehet a Dunáról az érkezőnek kínálkozó fenséges panoráma tökéletessé tételére. 1912-ben, Bárczy István polgármestersége idején történt meg a döntő lépés a Tabán átépítésére, elkészültek a tervek, megjárták a különböző fórumokat, az elgondolások, hogy miként lehetne ezt a városrészt Buda díszévé átformálni, amikor jött a háború s elmosta ezt a szép, reális tervet éppen úgy, mint sok más.

A Tabán kérdése újra aktuálissá vált. A főváros a fürdőváros gondolatának megvalósítása és a budai gyógyforrások hasznosítása céljából a Tabánt akarja felhasználni arra, hogy központja legyen a fürdővárosnak. Bár különböző vélemények vannak arra, hogy alkalmas-e ez a terület, amelynek a közelében több gyógyforrás fad, fürdőváros céljaira, mégis örömmel kell üdvözölni a gondolatot, hogy egyáltalán hasznosítani akarják a föld mélyéből előfakadó gyógyító vizeket. A Tabán rendezésére a főváros városrendezési ügyosztálya egy igen ügyes, a terep adottságaival számoló, a modern építéset kívánságainak eléggé megfelelő és a városrendezés lényegét képező kérdések, így a közlekedés, utépités kívánságaival számoló újabb, 1933-as tervet készített, amelyet az illetékes ügyosztályok *Harrer Ferenc* elnöklete alatt *kivételre alkalmasnak elfogadtak, majd a tanács éppen Harrer Ferenc* indítványára *mellőzendőnek mondott ki.*

Furcsaságok a pályázat körül

Pályázatot irtak ki s a kérdés jelentőségét mutatja, hogy a Tabán rendezésére hatvanál több tervpályázat érkezett be. Mielőtt a zsüri befejezte munkáját, egészen szokatlan jelenségek mutatkoztak.

Köztudomásúvá vált, hogy milyen jelégék alatt nyújtották be egyesek terveiket és az Ujság hat héttel a zsüri hivatalos döntésének publikálása előtt leleplezte, hogy két díjat akarnak

Warga László műegyetemi tanárnak, „Tul a Dunán“ és „Hegyen-völgyön“ jelige alatt benyújtott titkos tervének juttatni, a harmadik díjjal pedig Weichinger Károly „Tabáni kertek“ című ugyancsak titkosan benyújtott tervét díjazni.

Az *Ujság* leleplezése nyomán megindult a magánépítészek mozgalma, nyílt levelet intéztek az *Ujság* hasábjain a főváros polgármesteréhez, aki három nap mulva kijelentette, hogy *vizsgálatot fog indítani az indiszkréción*. A vizsgálat eredményéről még nincs hír, ellenben kétségtelen az, hogy az *Ujság* eredeti értesülése helyes volt s az annak nyomában felviharzó felháborodásra a zsüri jónak látta, hogy *legelőbb is részben megváltoztassa előre meghatározott ítéletét s így végeredményben* *Warga László és Weichinger Károly egy-egy díjat kapott, míg a harmadikat Árkay Bertalan kapta meg.*

Frappáns hasonlóságok

Azóta a tervek a nyilvánosság elé kerültek. Az *Ujság* a tabáni botrányról irt cikksorozatának minden állítását ezeknek a terveknek az alapos átvizsgálása után meg erősítettnek és bizonyítottnak találja. Megállapítjuk, hogy *Warga László* műegyetemi tanár a két jeligés tervén kívül még egy harmadikat, versenyen kívül, nevének megnevezésével is beküldött.

A három terv, lényegtelen részletektől eltekintve, teljesen azonos. Különösen a versenyen kívül benyújtott *Warga-féle terv* és az első díjjal kitüntetett „Hegyen-völgyön“ jeligéjü terv között a hasonlatosság olyan frappáns, hogy egymás mellé tevé első pillanatra a laikus is megállapítja, hogy egyugyanazon tervezőtől és kéztől ered.

A nemdíjazott „Tul a Dunán“ című *Warga-féle terv* és a versenyen kívül benyújtott *Warga-féle terv* alapelgondolásával szinte ugyanaz csak a Gellérthegyre felvezető szerpentintut bevezetésénél mutat változást. Az egyiknél háromágu, a másiknál egyágu a befejeződés. A zsüri munkájára felette jellemző az, hogy míg a bírálati jegyzőkönyvön az első díjjal kitüntetett *Warga-féle terv* ismertetésének befejezése-képpen megállapítja, hogy

Palesztinába utazók figyelmébe!

„Compass Tours“ Wien, Paris, Newyork. Tel-Aviv városának hivatalos propaganda- és turisztai-rodája társasutazásokat rendez a **purimi karneválhoz**, a husvéti ünnepekhez és a tel-avivi vásárhoz. Érdeklődőknek szívesen ad felvilágosítást. Egyesületeknek és zárt utitársaságoknak kedvezményes feltételek. **Legközelebbi utazás 1933. február 20 a „Conte di Savoia“-n.**
Információk: Dr. Weisz, Budapest, VI., Podmaniczky-utca 39. Telefon: 17-5-66

ez a terv és a „Tul a Dunán“ című jellegű terv között alapdiszpozíciókban általános felfogásbeli közönség mutatkozik, megfelelően csodálatosan arról, hogy sokkal nagyobb mértékben mutatkozik ez a közönség a nével benyújtott Wurga-féle terven

és mert így a pályázat titkosságán sulyos pérelem esett, a zsűrinek kötelessége lett volna mind a három tervet versenyen kívül helyezni,

Kivihetetlen az első díjas terv

A furcsa zsűrizéstől eltekintve, a kiállított tervek vizsgálata alapján megállapítható, hogy Wurga László műegyetemi tanár három tervében sem vet fel egyetlen eredeti, elfogadható és kivitelre alkalmas gondolatot. A három terv tulajdonképpen egyformán és egyszerre bírálható meg és leszőgezhető, hogy

azok sem a kívánatos városkép megadására, sem a fürdőváros jellegének kihangsúlyozására, sem a természetadta szépségek megtartására és felfokozására nem alkalmasak.

A Wurga-féle tervek sok mindent átvesznek az első 1912. évi városi tervből és elterést csak ott mutatnak, hogy a tulajdonképpeni tabáni területen, a kalkanban, a főutvonalon kívül szerpentinutakat vezet, vagyis arra a területre, ahol a fürdővendégek számára csendre, nyugalomra, pihenésre volna szükség, közlekedési utakat visz be és az egységes területet ezekkel a szerpentinekkel elaprózza. A három terv közötti különbségek úgy mutatkoznak, hogy a szerpentin kanyarát egyiknél szögletes, másiknál kerek formára képezi ki. Kivitelre különösen azzal teszi alkalmatlanná terveit Wurga László, hogy az egyik legfőbb tabáni közlekedési utat, a már kész, a drágán megépített és közművekkel ellátott tranzverzális (Hegyaljai) utat egész fantasztikus módon akarja átépíteni. Ennek az utnak a lejtése általánosan ma 5.88 százalék s hogy ezt ötre mérsékeli, készíti egy 13 méter széles, a Sánc-utcánál 7 méter (kb. két emelet) mély és cca 300 méter hosszú lesüllyesztett utat. Ennek a groteskségét fokozza, hogy

a gyalogjárókat viszont az eredeti színvonalon hagyja meg úgy, hogy két emeletes, szinte szédülésre alkalmas magasságban sétáltatja az üdülésre vágyó betegeket.

A Wurga-féle tervek maradiságát és aktualitást vesztettségét még jobban jellemzi, hogy erre a lesüllyesztett, kiszélesített hi-

dakkal ellátott ultra még villamosvonalat is tervez, holott ma már még sima területen sem építenek között pályájú forgalmi vonalakat, hanem amint a lipótvárosi villamosvonal esete is mutatja, inkább beszüntetik. Most tárgyalnak a Kecskeméti-utcai villamos megszüntetéséről is és ugyanakkor hegyre fel akar a városrendezés professzora villamosvonalat vezetni. Ennek a lesüllyesztésnek magyarázatul a zsűri a gyors közlekedés szükségességét hangoztatja, ami helyt nem áll, mert hiszen mindössze 300 méter hosszúságban van ez a lesüllyesztés s azonfelül pedig az egymást követő különböző lejtésű utcakereszteződések mindenképpen megakadályozzák nemcsak a gyors, hanem a rendes iramu közlekedést is. A nálunknál sokkal fejlettebb forgalmu Amerikában is gyorsközlekedést csak egészen lakatlan vidékeken, kereszteződésekkel meg nem zavart utakon engedik meg.

Mindezeknek a munkálatoknak az elvégzése a zsűri megállapítása szerint 70—80.000 köbméternyi földmozgósítást tesz szükségessé, olyan horribilis költséget jelentene ok, cél és elhívás nélkül a fővárosnak, ami a tervet elfogadhatatlanná teszi.

A Wurga-féle tervek változatai abból állnak, hogy az egyik tervében színházat, a másikban szállodát tervez ugyanarra a helyre s az egész területet úgy beépíti házzakkal, hogy a tabáni lejtőből mi sem marad látható.

Levegőben lógó építkezés

A másik terv, amelyről előre köztudomású volt, hogy díjban fog részesülni, Weichner Károly tanárnak harmadik díjjal jutalmazott „Tabáni kertek“ című munkája. Nem tagadható, hogy ebben van bizonyos eredeti elgondolás, ami azonban csak teljesen sik területen érvényesülhetne.

A terv egy legyezőalakúan kiépített szép rajz, amely tulajdonképpen a levegőben lóg s egyáltalán nem alkalmazkodik a mai meglévő terepszinthez.

A legyező csucsa a Hegyaljai-utca és a Krisztina-körút összekötésére tervezett Átlós-ut felső kereszteződése felett volna és egy innen vezetett széles és több mellékutvonal lépcsős kiképzéssel, tehát csak gyakorlatos közlekedésre alkalmasan vinne lefelé. Ennek a sugárirányban tartott utaknak az

emelkedése itt-ott eléri a 7—14 százalékos mértéket is, hogy reumás betegeknek sétára felette alkalmas.

A fürdő főépülete és az előtte elképzelt plateauán 16—18 méteres *nivókülönbségek* mutatkoznak. Ez a terv is óriási földmunkát kívánna s a Wurga-tervekhez hasonlóan az új Tabánt mindenfelé *szükségessé váló támfalakkal* éktelenítene el.

Szálloda maharadzák részére

A zsűri azután, hogy lekötötte magát a Wurga- és Weichner-féle tervek mellett, számolva az indiszkrécio folytán nyilvánosságra került hírekkel, szükségesnek találta, hogy az eredeti tervtől eltekintve más is jutalmazzon. A két díjazott tervvel merőben ellentétes elképzelésű tervet, Arkay Bertalanét és társait fogadta el a második díjra. Ez a terv azonban egyáltalán nem számol a kiírt pályázati feltételekkel. Figyelmem kívül hagyva a pályázati programot, a tervezők a maguk elgondolása szerint

bontanak, rombolnak, ujjalakítanak, mitsem törődve meglévő hasznos és szükséges középületekkel.

Elhanyagolja a terv az alagut felől való közlekedés lehetőségét. A Tabán egész területéből művészeti muzeumot tervez. Érdekes és szép gondolatnak véljük, hogy a tulajdonképpeni tabáni kallant ne építsék be házzakkal, hanem hagyják meg a fürdővendégek számára sétátnak, de akkor érthetetlen, hogy

ez a terv miért akar a katlan lábánál sorházakat építeni és így elfedni a parkot és csak a házak résein át betekintést engedni.

Másik megbocsáthatatlan hibája ennek a tervnek, hogy a reuma-szállodát a hegy tetjére helyezi el, a mai elemi iskola helyén nyilván arra gondolva, hogy ebbe a szállodába csak maharadzák fognak érkezni, akik a maguk autóján megmászhatják a hegyet.

Mellőzték az eredeti ötletes elgondolásokat

Amennyire nincs eredeti elgondolás és elfogadható ötlet a jutalmazott pályatervben, annál több elmélyedés, tárgyiszeret, esztétikai érzés, koncepciózus városfejlesztési érzék nyilvánul meg azokban a tervekben, amelyeket a zsűri vagy egyáltalán elejtett, vagy legfeljebb megvételtre ajánlott. Feltétlenül szólni kell

a versenyen kívül beadott Vágó József-féle gyönyörű tervről, amely egész eredeti felfogásában magán a tabáni

területnek a rendezésén túl akarja megoldani Buda továbbfejlesztésének problémáját.

A zsűri csupa elismeréssel bírálja ezt a tervet, alig tud hibát találni s míg az első díjjal jutalmazott Wurga-féle tervnél a hibák megállapításánál megjegyzi, hogy azok kiküszöbölhetők, ennél a tervnél, amint minden más tervnél, ilyen megjegyzésektől tartózkodik.

Pogány Móric elgondolása

A tabáni kérdés megoldásánál szinte elsősorban kellett volna figyelembe venni Pogány Móric elgondolását, amely szervezésbe beleilleszkedett a Gellért-szálló és Rudas-fürdő közötti terület rendezésének elfogadott gondolatába. A Tabán felé továbbfejlesztve a fürdőváros területét, szinte monumentális erejű épülettömböt helyez a mai Rác-fürdő helyén. Egészen kivételesen érdekes az az elgondolás, hogy szállodáját úgy építi meg, hogy annak belsőjéből az utak érintése nélkül jut el a beteg a Gellérthegy lejtőjén tervezett parkba.

Ezt egyszerűen úgy oldja meg, hogy az eredeti állapotában meghagyott tranzverzális ut fölé a szálloda hosszában napozó-, pihenő-teraszokat épít, amelyek alatt folyik zavartalanul a közlekedés.

Olyan eredeti, érdekes és idegenforgalmi attrakciót alkalmas elrendezést ad, amely a tervet megvalósítás szempontjából az első fokú emeli. Előnye a Pogány Móric-féle elgondolásnak, hogy lehetőség szerint számol a tabáni probléma adottságaival, a kiírt anyagi természetű feltételekkel, nem okoz felesleges túlzott kiadásokat, szép városképet nyit meg a Duna felől a Tabán számára, megoldja a közlekedés problémáit és olyan fürdőt és szállodát emel, amely kihangsúlyozza Budapestnek különleges helyzetét és a budai képek pittoreszk szépségeit fokozza.

Az igazi fürdőváros

Igen érdekes terv Ligeti Pál „Virágos kertek“ jellegű munkája, amely hangsúlyozottan kiemeli, hogy nem az utvezetés megoldását tartja hivatásának, hanem az egész városkép megújítását. Elveti a budai körút továbbterjedését, a Bethlen-udvar előtt és mögött vezetett utcák bonyolítja le a forgalmat és így egy nagy, zavartalan telektömböt biztosít a Rác-fürdő környékén a fürdő és szállók együttes kiképzésére. A tabáni kérdést viszont úgy oldja meg, hogy magát a most lebontott házak által megüreseedett területet nem építi be, ott nagy fürdőparkot létesít, ellenben a Gellérthegy északi oldalát kívánja villák beépítésével haszno-

sítani, északi oldalát kívánja villák beépítésével hasznosítani.

A Tabán fölött pedig sorházak építésével szinte galériaszerűen egymásfölé emelt házsorokkal kívánja megkoronázni a park fölötti részeket.

Ennek a tervnek épügy, mint sok másnak, nem tulajdonított a zsűri különösebb figyelmet és csak felületes bírálattal tért napirendre felette. Fölsorolta az utvezetésben való hibákat, holott a tervező — aki nem rósteleli sikertelenségét és nevért írta a terve fölé — nem erre vetett súlyt, viszont hallgat a zsűri az eredeti elgondolás nem titkolható ötletes és helyes megoldásáról, amely a terv lényege.

A zsűri alapossága

A bíráló bizottságnak a munkájára különben is jellemző, hogy az egyik legvilágosabb, legáttekinthetőbb, legrealisabb megoldásra s tényleg megvalósítható, a lejtésviszonyokkal és adottságokkal teljesen számoló a 44. számú „Budapest“ jellegű tervre bírálatképpen a következő pársort vetette papírra:

„A tervezet beépítési rendszere, utvezetése, térképezése, terület felhasználása a városrendezésben az elemi ismereteknek olymértű hiányt tünteti fel, hogy a tervezet részletesebb bírálatától el kell tekinteni.“

A tervező a lesújtó hangzó kritika ellenére sem szégyelhetette munkáját, mert nagybetűkkel ráírta nevét: Lichtmann Győző.

E sorok írója számára a név nem ismeretlen. 1927 októberében hosszabb cikket írtam Lichtmann Győzőről, aki a fővárosnak főmérnöke és Wurga Lászlónak a városrendezési ügyosztályban éveken keresztül munkatársa volt. Ebben a cikkben megállapítottam azt is, hogy

sok Wurga László név alatt megjelent városrendezési gondolatnak és tervnek tulajdonképpeni szerzője Lichtmann Győző volt.

Ezekért a tervekért babérokkal illették Wurga Lászlót. Akkori cikkem megállapításait azóta sem igekezett Wurga László professzor megcáfolni vagy kétségbevonni, azokat tehát tényként fenntartom. Most a tabáni pályázat alkalmából Wurga Lászlót az első díjjal tüntették ki, egykori munkatársáról, Lichtmann Győzőről pedig megállapítja a bíráló bizottság, hogy a városrendezés alapelveivel sincs tisztában. A bíráló bizottság munkájára, ítéletének alaposságára jellemzőbb adatot semmiképpen sem tudunk volna találni.

Nádor Jenő.

»A leszerelési konferencia csak akkor ül össze, ha biztosítva van a sikere«

A Temps óriási feltűnést keltő bejelentése

Páris, január 13. A francia kormány felhivatalos lapja, a Temps szombat esti számában bejelent, hogy a leszerelési konferencia most már csak akkor ül össze, ha biztosítva van a további tárgyalások sikere. A Temps híre óriási feltűnést keltett politikai körökben, minthogy ugyanez a felhivatalos lap Németországnak a népszövetségből való kilépése után még azt

írta, hogy a leszerelési konferenciát a németek kivonulása után is folytatni kell és a németek nélkül is meg kell kötni a nemzetközi leszerelési egyezményt. Most azután a lap egyszerre arra az álláspontra helyezkedik, hogy előbb még meg kell várni, milyen választ ad a német kormány a francia A ide Mémoires-ra, mielőtt hozzáfognak annak a kérdésnek a tisztázásához, várható-e eredmény Genfben, vagy sem.

Tömegesen szöknek az osztrák munkaszolgálati tábortok horogkereszties érzelmű tagjai

Bécs, január 13. Az osztrák munkaszolgálati tábortok nemzeti szocialista érzelmű tagjai még mindig tömegesen szöknek meg Ausztriából. Az osztrák parlamenti álló steindorfi munkaszolgálati tábortól három nappal ezelőtt huszonegy nemzeti szocialista szökött meg, akiknek sikerült kerülni utakon átszökni az olasz határon. Pénteken szerencsésen megérkeztek Tarvis olasz határvárosába és jelentkeztek az ottani rendőrségen. Az olasz hatóságok valószínűleg tovább küldik őket Svájcra keresztül Németországba.

Starhemberg herceg, a Heimatschutz vezére parancsot bocsátott ki a Heinewehr-alkulatokhoz, amelyben a legszigorúbban megtiltja az alakulatok tagjainak, hogy nemzetközi szocialistákkal beszéljenek, vagy érintkezzenek. Aki ezt a tilalmat nem tartja be, azt nyomban elbocsátják a Heimwehr kötelékéből.

A Pozsonyból visszatért nemzeti szocialisták

Mint jelentettük, a csehszlovák hatóságok feltartóztatták azokat az osztrák nemzeti szocialistákat, akik átszöktek Ausztriából Magyarországra s tőlünk Németországba szerettek volna utazni. Ezek közül tizenhatan ismét visszajöttek magyar területre. Közülük azokat, akiknek nincsen utlevele, a magyar hatóságok visszavitték Pinkamindszentre.

Dr. Weiner Dávid ny. községi orvos és gyermekorvos: Pista, Bandi, Piroška, Mártha, Sanyi, Ilonka, Zoli, Gyuri, valamint unokája Maresi és menyé Elza fájo szívvel tudatják, hogy

dr. Weiner Dávidné

RANSCHBURG JANKA

életének 56. boldog házassága 39. évében f. hó 11-én váratlanul elhunyt. Drága halottunkat f. hó 14-én d. e. 3:11 órakor helyezzük a tatai izr. temetőben örök nyugalomra.

Imádkozzál éretlünk!

Megtört szívvel értesítjük rokonainkat és ismerőseinket, hogy forrón szeretett anyánk, anyósunk, nagyanyánk és dédanyánk

ÖZU. HUSZ MÓRNÉ

szül. FRIED BERTA

folyó hó 12-én 69 éves korában hosszas szenvedés után jobblétre szenderült.

Drága halottunkat folyó hó 14-én d. e. 3:30 órakor kísérfük utolsó útjára a rákoskereszturi izr. temető halottasházából.

Emlékét örökké megőrizzük.

Glück Simoné, Lustig Miksáné, Husz Jenő gyermekei, Glück Simon, Lustig Miksa vejei, Glück László, Winkler Zoltáné, Lustig Imre, Lustig Magda és Husz Manci unokái, Winkler Évi dédunokája.

Béke poraira!

A Hatvani Cukorgyár Részvénytársaság igazgatósága, felügyelőbizottsága, tisztviselői és munkásai mélyen megrendülve közlik, hogy a vállalat igazgatóságának tagja,

méltóságos

Kauders Szigfrid

ur,

m. kir. kormányfőtanácsos, központi igazgató

folyó hó 13-án reggel az élok sorából elköltözött.

A Megboldogult több mint négy évtizeden át széles látókörű munkásságával, ritka nagy tudásával vállalatunk felvirágoztatása körül hervadhatatlan érdemeket szerzett és puritán jellemével mindazoknak megbecsülését és szeretetét vívta ki, akik hozzá közelállottak.

Felejthetetlen Halottunknak földi maradványait folyó hó 15-én déli 12 órakor kísérfük utolsó útjára a rákoskereszturi (uj) izr. temetőben.

Fenkölt emléket mindenkor kegyelettel őrizzük meg.